

Leili Utno (Välis-Eesti Ühing, Association for Estonians Abroad), **Alīda Zigmunde** (Riia Tehnikaülikool, Riga Technical University)

Läti Riiklik Ajalooarhiiv kui eestlaste haridusajaloo allikas

Ettekandes antakse sisuline ülevaade Läti Riiklikus Ajalooarhiivis hoiul olevatest dokumentidest eesti päritolu õppurite ja õpetajate kohta Läti õppeasutustes.

Arhiivi materjalidest on selgunud, et 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses omandasid paljud eesti päritolu noored kesk- või kõrghariduse Läti õppeasutustes. Nii oli Riia Polütehnikumi, Riia Vaimuliku Seminari, Balti Õpetajate Seminari, Riia Polütehnilise Instituudi ja Läti Ülikooli lõpetajate ja ka õppejõudude hulgas arvukalt eestlasi. Oluline on teada, et õpiaastail sõlmitud sidemed said hiljem intellektuaalse koostöö aluseks kahe iseseisvunud naaberriigi loojate ja ühiskonnategelaste vahel.

Osa Lätis õppinud eestlasi jäi pärast õpingute lõpetamist tööle Läti ameti- või õppeasutusse ja suuremalt jaolt said neist ühiskondlikult aktiivsed Läti eestlased.

Vaatamata eestlaste suhtelisele vähesusele Lätis olid eestlased asutanud aastail 1907-1938 arvukalt oma organisatsioone.

Seltsid edendasid aktiivselt eestikeelse hariduse võimaldamist Läti eestlastele ja tegutsesid Eesti diasporaa ja Läti riigiasutuste vahetalitajatena.

Läti riigi suhtumist vähemusrahvustesse näitab ilmekalt koolipoliitika. 1918. aastal vastu võetud vähemusrahvuste koolikorralduse seadus andis eesti koolidele Lätis teatud iseseisvuse. Alates 1930. aastate algusest hakati Balti riikides rakendama vähemusrahvuste õiguste põhimõtteid.

Eesti diasporaa kõrge haridustaseme ja tugeva rahvustunde näitajaks on eesti üliõpilasorganisatsioonide loomine Läti kõrgkoolide juures 1920. aastatel. Oluliseks diasporaa aktiivsuse näitajaks olid eestikeelsed haridusasutused - rahvusliku haritlaskonna taimelava. Eesti diasporaa omas koole Alūksnes, Apes, Riias ja Veclaicenes ning neid peeti ülal kohalike omavalitsuste kulul.

Näiteks 1930./1931. kooliaastal õppis erinevates Läti õppeasutustest 598 eestlast, sealhulgas 480 õpilast põhikoolides.

Läti eestlased muutusid kohalike valitsusasutuste koostööpartneriteks seoses eesti algkoolidega. Nad püüdsid saavutada omavalitsuste ning riigi toetust eesti koolidele.

1935. aastal vastu võetud Läti koolikonventsioon lahendas sellised vähemusrahvuste koolidega seotud probleemid nagu vajalik õpilaste arv etnilise kooliklassi avamiseks ja eesti õpetajate palkamiseks. Anti luba kasutada Eestis väljaantud õpikuid ja aabitsaid.

Läti Riikliku Ajalooarhiivi tuhandete dokumentide hulgas on leida hulgaliselt tõendeid ja protokolle headest suhetest ja koostööst Läti ja Eesti üliõpilaste, õppejõudude, rahvuslike seltside ja sõjaväelaste vahel nende riikide esimesel iseseisvusperioodil.

Eesti diasporaa esindajad Lätis on edendanud viljakat rahvadiplomaatilist, teadust ja haridust edendavat koostööd, mis on taganud neile väerika positsiooni Läti ja Eesti heade suhete hoidmisel.

Tänu koguteose “Eestlased Lätis“ I (2007) ja II (2008) ilmumisele on see ajalooline materjal kättesaadav ka laiale eesti lugejaskonnale.

The State Historical Archives of Latvia as a Source of Estonian Educational History

This paper takes a closer look at the archival materials relating to Estonian students and teachers at Latvian educational institutions preserved in the State Historical Archives of Latvia.

These materials reveal that many young Estonians acquired their secondary or higher education at Latvian educational institutions in the late 19th and early 20th centuries. There

were many Estonians among the students and teachers of Riga Polytechnic, the Polytechnical Institute, the Riga Theological Seminary, the Baltic Teachers' Seminary and the University of Latvia. It is worth mentioning that the contacts made by students – would-be founders and public figures of independent Estonia and Latvia – formed a basis for their later intellectual co-operation.

Some Estonians stayed in Latvia after their studies and worked at Latvian governmental and educational institutions. Most of them became socially active Latvian Estonians.

Despite their small numbers, Estonians living in Latvia founded several societies in 1907–1938. These societies actively promoted the cause of Estonian-language education for Estonians and attempted to act as mediators between the Estonian community and the Latvian authorities.

The foundation of Estonian student organizations at Latvian institutions of higher education in the 1920s also testifies to the Estonians' high level of education and their strong national feeling.

The activity of the Estonian diaspora in Latvia is also demonstrated by the existence of educational establishments. Estonians had schools in Alūksne, Ape, Riga, and Veclaicene that were financed by local municipalities. For example, in the academic year 1930–1931, 598 Estonians were studying at various educational institutions in Latvia, 480 of them in basic schools.

The attitude of the Latvian state towards ethnic minorities is well reflected in Latvian educational policy. The 1918 Latvian Act on Ethnic Minorities' Schooling provided a degree of independence for the schools of ethnic minorities. In the 1930s, the principles of the rights of ethnic minorities started to develop in the Baltic countries.

Latvian Estonians closely co-operated with local authorities in matters concerning Estonian primary schools and tried to get support from municipalities and the state for their educational institutions. It was the 1935 Latvian School Convention that solved these problems, regulating strictly the minimum number of students and teachers in each school and allowing the use of textbooks and primers issued in Estonia.

Among the thousands of documents preserved in the State Historical Archives of Latvia, we can find numerous papers testifying to good relations and co-operation among the students,

ethnic societies and militaries of the two neighbouring nations in the period of their first independence.

The Estonian diaspora in Latvia has successfully promoted co-operation in the fields of “popular diplomacy”, science, and education, a fact that has guaranteed it a valued position in creating good relations between Latvia and Estonia.

Thanks to the publication of the books, “Eestlased Lätis“ (*Estonians in Latvia*) I (2007) and II (2008), this historical material is available to the public as well.

Baltic Heritage Network Conference "Accessing the History of the Baltic Diaspora" : July 7-10, 2009, Tartu, Estonia : Abstracts. Tartu : [Baltic Heritage Network], 2009. ISBN 978-9949-18-574-0.